

ГОРНО-
АЛТАЙСКАЯ

50

Л Е Т

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

1978

ИЮНЬ

6№

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

6 №
1978 j.
июнь

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла
агитация бөлүги

ТЕРЕН ШҮҮЛТЕЛҮ СӨСТӨР

Литературада ончозы герой ажыра, өйди көргүзип турган кижиге ажыра көргүзүлөт. Бүгүнкү өйдө көргүскөн андый кижиге КПСС-тин Төс Комитетинин Генеральный качызы СССР-дин Верховный Советинин Председатели нөкөр Леонид Ильич Брежнев болуп жат. Нөкөр Л. И. Брежневтин «Кичинекей жер» ле «Орныктырганы» деп эске алынып бичиген произведениелерин бу күндөрдө миллиондор тоолу совет улус — коммунисттер ле партийный эместер кычырып турулар. Олорды гран ары жанында база тын сонуркап, кычырып жадылар.

Бистин городто ло областьтын аймактарында Л. И. Брежневтин эске алынганга учурлай кычыраачылардын научно-практический конференциялары, идеологический ишчилердин жуундары өдүп туру. Коммунисттер, ишкүчиле жаткандар Леонид Ильич Брежневтин партиянын ла государствонун башкараачызы бололо, бүдүрүп турган ижин, жер-үстүндө амыр-энчү учун, жуу-жепселдерди астадып жоголторы учун онын өткүрүп турган тартыжузын тын жараткылайт. Эске алынганга үренип, анда тургузылган задачаларды бүдүрөргө амадагылайт.

Нөкөр Л. И. Брежневтин бу произведениелерин үренири ле ишкүчиле жаткандарды, идейно-политический ле патриотический тазыктылары жанынан задачалар керегинде суракла 5 майда городтын ла областьтын партийно-хозяйственный жууны өтти. Жуунда КПСС-тин Төс Комитетинин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Советинин Президиумынын Председатели нөкөр Л. И. Брежневтин бастыра жүрүмү бистин партиябыстын ижиле, социализмди ле коммунизмди бүдүрүп турган совет албатынын героический ижиле, Төрөлистин жайымы ла камаан жок болоры учун, амыр-энчү

учун тартыжула үзүк жок колбулу болгоны темдектелди. Олор ончозы «Кичинек јер» ле «Орныктырганы» деп произведениелерден көрүнөт.

Бичиктерде айдылганы коммунисттерди, областьтын бастыра ишкүчиле јаткандарын идейный үредип тазыктыра-рында јаан учурлу. Олордо совет албатынын патриотизминин ле духовный ийдезинин төзөлгөлөри социалистический жүрүмде ле коммунисттердин партиязы башкарганында болгоны сүреен тын ла чокум јарт көргүзилген. Л. И. Брежневтин ижинин ченемели ле јакылталары бисти јартамал иштин, бастыра партийный иштин јаан једимдү эп-аргаларын билип аларына, јартамал ишти текши јарандыраарына, улусла теоретический иштеерине, чокум айалганы билип, ол аайынча эдерине ижемјилү, бүдүмјилү ле некелтелү болорына үредет.

Л. И. Брежневтин бичигени миллиондор тоолу улустын сагыш-шүүлтезине јараган, чын керектерди терен шүүлтелерлү сөслө айткан. Бу произведениелерде албаты төрөл јерин сүүп турганы керегинде, совет улустын духовный байлыгы, олордын турумкай күүн-табы, бойынын башчызына — Коммунистический партияга берингени керегинде айдылган. Книгаларда айдылганы — ончозы жүрүмде болгон керектер. Ол керектерди бичиген кизи — јууда бойы турушкан, героический јуу-согуштарга советский јуучылдарды бойы көдүргөн, јуунын кийнинде хозяйствоны орныктырган иштерди бойы башкарган болордо, книгалардын ла олордо айдылганынын учуры анчадала јаанап јат. Совет улустын јууда эткен героический керектерин ле јуунын кийиндеги эрчимдү ижин сүреен билгир бичиген деп айдарга јараар.

«Јер күйген, таштан ыш чыккан, темир кайылган, бетон оодылган, је чертенген улус бу кичинек јерден кайра баспаган...» деп айткан сөстөр кижинин куйказын јимиредет, ол ок өйдө јангы жүрүмди төзөп бүдүрип турган јиит үйени бойларынын адаларынын героический керектерине оморкодып, патриотический сагыш-шүүлтезин көдүрөт. Леонид Ильич бистин обществонын бастыра үйелери үзүк жок колбулузын, јиит үйелер адаларынын ла таадаларынын керектерин онондо ары апарып турганын көргүсти. Откөн јол јангы задачаларла колбулу. Онын учун социализмди бүдүрип келген јаан иштин практикасын, партиянын ла албаты-калыктын исторический ченемелин ајаруга кыйалта јоктон алар керек деп үредет.

Коммунисттердин партиязына башкарткан совет улус

Ада-Төрөл учун Улу јуунын јылдарында да, јуунын кийиндеги күч өйлөрдө дө фашизмнин калју пландарын үзе соккон, бистин өштүлөристин кара сагыштарын ајаруга албай социалистический экономиканын, планду хозяйствонун качан да түгенбес аргаларын, керектү болгон учуралда бойынын арга-чыдалын төс ууламјыларга салар аргалу Совет ороонуну улу ийдезин бастыра телекейге көргүскенин бис бүгүн бу бичиктерден кычырып турубис.

Орооныс өткөн улу јолды анчадала СССР-дин јангы Конституциязын јөптөгөни ле Улу Октябрьдын 60-чы јылдыгын темдектегени көргүсти. Бистин једип алган јаан једимдерис учун областьтын ишкүчиле јаткандары бойынын ченелген башчызына — коммунисттердин улу партиязына, онын Төс Комитедине, Төс Комитеттин нөк. Л. И. Брежнев баштаган Политбюрозына јаан быян айдып турулар.

Леонид Ильич Брежнев бойынын эске алынган произведении-леринде көдүрген јаан сурак — интернациональный тазыктылары. Ол некелтелер аайынча областьтын партийный организациязы ишкүчиле јаткандарды, анчадала јашөскүримди үредип тазыктыларына јаан ајару эдип јат. Бастыра партийный организациялар, коммунисттер бистин социалистический жүрүмнин, ол тоодо Туулу Алтайдын једимдерине јөмөнип, Лениннин национальный политиказы јенгенин, бистин ороондо нациялар ла ук албатылар өнжип өзөлө, јууктажа бергенин, СССР-дин албатыларынын најылыгы бузулбас бегин јартап айдып турар учурлу.

Партийный организациялар интернациональный ла патристический тазыктылары јанынан иш өткүрерде ончо республикалардын, крайлардын ла областьтардын ишмекчи классынын, ишкүчиле јаткандарынын революционный, јуучыл јолын, героический ижин бастыра јанынан тузаланары керектү. Ада-Төрөли өнжип јаранзын деп текши иштенгени албатыларды бириктирет, материальный ла духовный байлыкты көптөдөргө болужат, Совет улусты там нак эдет. Бүгүн колхозтордо ло совхозтордо, промышленный предприятиялерде ле стройкаларда көп национальностьторлу улус бирлик биледе иштеп турулар. Олордын најылыгы, бой-бойларына болужып, өмө-лөжип иштеп тургандары бистин обществоны ичкери көндүктирерине јөмөлтө эдип туру.

Нөкөр Л. И. Брежневтин эске алынгандары бүгүнгү күндеги задачаларла, совет общество мынан ары ичкери өзүп барарыла көнү колбулу. Олор областьтын партийный организациязынан ајаруны коммунистический строительствонун

јаан учурлу задачаларына ууландыраарын, једикпес-тутактарды түзедип јоголторын, тузаланбаган аргаларды бедиреп табарын некеп јат.

Областьтын промышленный предприятиелери быјылгы јылдын төрт айынын планын продукцияны эдип табыштыраары, иштин арбынын бийиктедери, јаан учурлу эдимдер аайынча бүдүрдилер. Бытыргы 1977 јылдын бу ойине көрө продукция эдип табыштыраары јанынан сондоп турган предприятиелердин тоозы үч катап, иштин арбыны аайынча эки катап астады.

Промышленный продукция эдер ле табыштырар планы областьтын Турачак аймактан өскө ончо аймактары бүдүрген. Турачак аймак иштин арбынын бийиктедери јанынан сондоп туру. Горно-Алтайск город крайдын экинчи группа городторынын ортодо социалистический мөрөйдө баштапкы кварталда јенгени учун КПСС-тин крайкомынын, крайисполкомнын ла крайсовпрофтын Кызыл Маанызыла кайралдалган.

Горно-Алтайский агашпромхоз, Чамалдагы мехагашхоз, моторлор ремонттор завод, бөс согор, өдүк көктөөр, кийим көктөөр фабрикалар ла өскө дө предприятиелер ологор берген пландарды јакшы бүдүрип, областьтын экономиказын өскүрерине јаан јөмөлтө эдип јадылар.

Областьтын јурт хозяйствозында быјыл мал кыштадар иш бытыргызынан јакшы өтти, јаскыда мал төрөдөри база бийик кеминде өткөн, јаскы кыра иш төзөмөлдү өтти.

Пландарды ла молјуларды бүдүрерине болуп партийный организациялар социалистический мөрөйді элбеде төзөдилер. Мөрөйді коммунисттер баштагылайт. Кажы ла коммунист — партиянын политический јуучылы деп Леонид Ильич Брежнев айтканы закон боло берди.

Бүгүн база, јуунын јылдарында ла албаты-хозяйствоны орныктырган өйдө чилеп ок, коммунисттер ончо јангы керектерди баштап, социалистический мөрөйдө иштин бийик јозогын ла чындыйын көргүзип, бойлорын ээчиде өскө улусты апарып турулар. Олордын тоозында: Социалистический Иштин Геройлары — койчы Тоедов Јелмек, ан азыраачы — Попов Петр Фатеевич. Областьта көп станоктордо иштеерин баштаган кижы — бөс согор фабриканын бөс согоочызы — Ворошина Евдокия Ивановна бүгүн 1980 јылдын планын бүдүрип туру. Кош-Агаш аймакта Калининнин адыла адалган колхозтын эчки өскүрөөчизи Абитов Абдурашид кажы ла эчкиден 710 граммнан ноокы тарады. «Эликманарский»

совхозтын директоры Плетенецкий Дмитрий Ефимович хозяйствоны башкараарын ишмекчилерди коммунистический күүн-тапту үредип тазыктыраарыла билгир колбоштырат.

Бисте коллективтердин ижин билгир башкарып, бастыра хозяйственный ла идейно-политический иштин төс јери болуп, иштеп турган улусты пландарды ла молјуларды бүдүрерине ле ажыра бүдүрерине көдүрип турган партийный организациялар ас эмес. Олордын тоозында Майма аймакта «Карымский» совхозтын партийный организациязы. Онын билгир башкартузыла совхозтын ишчилери јакшы једимдерге једип алды. 1977 јылдын итогторы аайынча совхоз КПСС-тин Төс Комитединин, СССР-дин Министрлеринин Соединин, ВЦСПС-тин, ВЛКСМ-нин Төс Комитединин маанызын алган.

Андый ок бийик кайралды Кош-Агаш аймакта «Путь к коммунизму» колхоз алды. Республиканын мааныларыла Кош-Агаш аймакта Чапаевтин ле Кан-Оозы аймакта XXII партсъездтин адыла адалган колхозтор кайралдалган.

Областьтагы социалистический мөрөйдө партийный организацияларга башкартып, Майма аймакта моторлор ремонттор заводтын, Горно-Алтайск городто бөс согор фабриканын ла «Электробытприбор» заводтын коллективтери көп катап јенгендер.

Јакшы иштеп турган партийный организациялар көп, је оныла коштой бистин областьта пландарын бүдүрбей, бойлорында бар аргаларын јетире тuzаланбай турган промышленный предприятиялер, колхозтор ло совхозтор база бар. Албаты-хозяйственный пландар бүтпей турганы јартамал политический иш уйан болгоныла колбулу деп айтпай, өскө керек јок шылтактар табып, ол-бу јетпей= туру деп актанар күүндү башкараачылар база бар. Леонид Ильич Брежнев мынайда айткан: «...биске кажы ла башкараачы ишке тын јилбиркеери, керектер кандый болуп турганын ајарып, шиндеп көрүп турары керектү. Анайда биске керектү общественно-политический айалга, јакшы једимдерлү, арбынду ла јакшы иштенерге күүнзеер айалга јеткилделер». Леонид Ильичтин бу сөстөринин терен учурын кажы ла коммунист билип алар учурлу.

Хозяйственно-культурный строительство бойыстын ижисти ончо јанынан шүүп көрөлө, онон јакшы једимдерге једип алгадый арга кажы ла коллективте, кажы ла участокто барын табып аларыс. Кажы ла коллектив берилген јакылталарды кыйалта јоктон бүдүргедий айалгаларды эмди ле јеткилдеер

керек. Анайда эдерге промышленностьто Ростов городтын ишмекчилеринин, журт хозяйство Ипатовский районнын ченемелин тузаланары керектү.

Государственный пландарды бүдүреринде, иш једимдү болорын бийиктедеринде ле иштин чындыйын јарандыраарында партийный, профсоюзный ла комсомольский организациялардын учурын тыгыдары керегинде айдып тура, јарадып алган јөптөрдү бүдүрери учун карулу болорын бийиктедери керегинде база айдар керек. Јаңы једимдерге једип аларга кажы ла ишчи алган молјулар бүдери учун ол бойы каруулу болгонын билип турары керектү деп, Л. И. Брежнев «Орныктырганы» деп книгеде бичиген.

Л. И Брежневтин айтканы иштеги једикпестерди көрөргө, экономиканы өскүреринде тузаланылбай турган аргаларды табып тузаланарга болужып јат.

Партийный организацияларды бастыра партийный иштин кемин бийиктедетен төзөлгө эдип тыгыдары анчадала јаан учурлузы керегинде Леонид Ильичтин јакылталары тын керектү болуп јат. Улусты ончо јанынан тен тазыктырар, онын иштеп турганын једип алган једимдеринен көрөр, партийный башкартунын эп-аргаларын јарандырар — деп, нөкөр Л. И. Брежневтин произведениелери үредет. Анчадала партийный иштин эп-аргаларын јарандыраары керегинде јакарулары јаан тузалу.

«Төс јерге төзөмөл ло партийно-политический ишти тургузар... иш чокум, партийный некелтелү болор айалга јеткилдеер керек. Бистин бастыра башкараачыларыстын ижинин эп-сүмези јаңыс — ленинский, партийный болор учурлу» — деп, Леонид Ильич айдат. Бу эп-сүмени практикада тузаланары — бистин бүгүңги күндеги ижистин төс задачазы болзын.

Критиканын ла самокритиканын учуры керегинде, социалистический мөрөйди элбеде төзөөри, өйлү-өйинде онын итоторын көрүп јарлайтаны керегинде, көргүзүлү агитациянын, газеттердин, агитаторлордын, политинформаторлордын ла пропагандисттердин учуры керегинде, улусла иштеп билери, јакшы јайалтага бойынын өйинде јөмөлтө эдери, иштеп турган улуска ајарулу болоры, ишкүчиле јаткандар керегинде јаантайын килемји эдип турары керегинде Леонид Ильич Брежневтин јакылталары коммунистический строительствонын эмдиги јаңы айалгаларында партийный ишти там јарандыраарын јеткилдейтен аргалар болуп јат.

Л. И. Брежневтин произведениелери келер өйлөргө ууланган.

Бистин пландарыс, бүүдүрип турган ижистин кеми кажы ла жыл сайын там ла элбеп, јаанап туру. Олорды жагыдан жагы эп-сүмеле бүүдүрерге келижет. Ол ок өйдө социализмди тözöp бүүдүрип келген сүреен байлык практиканы, партиянын ла албаты-калыктын исторический ченемелин ајаруга алып тузаланар керек.

«Эмди анылу учурлу программа — Күнбадыш Сибирьдин ар-бүткен байлык-јөөжөзин тузаланары ла производи-тельный ийделерин комплексный өскүрери. Ол бистин өйдин чындап та улу јаан стройкалары боло берди...» — деп, Л. И. Брежнев бойынын эске алынгандарында бичиди. Ол керегинде Леонид Ильич Сибирьдин ле Ыраак Күнчыгыштын рай-ондорыла јоруктап јүрерде база айткан. Оныла колбой пар-тийный организациялардын, хозяйствоны башкараачылардын алдына јаан задачалар тургусты. Ол задачалар: ийде-күчтер-ди чачыгы тузаланбас, акча-јөөжөни, техниканы, иштеер улусты тös ууламјыга салала, албатынын хозяйствозына эн керектү аайынча кажы стройканы озолондыра бүүдүрерин, кажы ишти озо эдерин јартап билери; ас чыгым эдип, түрген јакшы једимдерге једип алар аргалар табып тузаланып биле-ри; кажы ла задачаны једип алар једимдерине ајару эдип бүүдүрери.

Л. И. Брежневтин эске алынгандарында бичилген өткөн жылдардын ченемелин, социализмди бүүдүрген ченемелди үре-нип, партийный организациялар ол ченемелден бүгүнге ке-ректүзин, келер өйгө тузалузын алып турулар.

«Кичинек јер» ле «Орныктырганы» партийный, советский, профсоюзный, комсомольский организациялардын алдына бастыра партийный, хозяйственный, идеологический ле патриотический-таскамалду ишти јарандырап элбек јолдор ачат, коммунизмди бүүдүрип барарында биске жагы аргалар берет.

ТУУЛУ АЛТАЙДЫН' КОМСОМОЛЫНЫН' ЗАДАЧАЛАРЫ

Ленинский комсомолдың 60-жылдык историясына ВЛКСМ-нің XVIII съезди жаркынду страница болуп бичилди. Съезд 1978 жылда 25—28 апрельде бистин Төрөлистин төс городында — Москвада өткөн. КПСС-тин XXV съездинин исторический жөптөриле, СССР-дин Жаңы Конституциясыла жарадылган бу съезд комсомолдың жүрүминде ле ижинде, бистин орооннын общественно-политический жүрүминде сүреен жаан учурлу керек болуп өткөн.

Мен Алтайский крайдан барган өскө делегаттардың тоозында ВЛКСМ-нің XVIII съездинин ижинде турушканыматын сүүнип ле оморкоп жадым. Съездтин делегаттары, бастыра советский жашөскүрим КПСС-тин Төс Комитеди ВЛКСМ-нің XVIII съездине ийген уткуулду Письмоны тын сонуркап ла жаан быйанду уккан. Съездтин ижинин төс аярузында нөкөр Л. И. Брежневтин сүреен жылу, тын оморкодулу, иит үйеге жаан бүдүмји ле кичеемел, бийик некелте эткен куучыны болды. КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызынын, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын Председателинин куучынында жашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип үредип тазыктыратан, комсомол коммунизмди бүдүреринде туружатан келер өйдин чокум, научно-төзөлгөлү программазы берилген. Комсомол бойынын бастыра ижинде КПСС-тин Төс Комитединин уткуулду письмозында ла нөкөр Л. И. Брежневтин куучынында тургузылган задачаларла башкарынар учурлу деп съезд жөптөгөн.

Эмди бистин областьтын комсомолдорынын алдында ВЛКСМ-нің XVIII съездинин материалдарын ла жөптөрин үренери ле жүрүмде бүдүрери жанынан жаан задачалар туруп јат. Эң озо бүдүретен иш КПСС-тин Төс Комитединин съезде ийген уткуулду Письмозын ла КПСС-тин Төс Комитединин Президиумынын Генеральный качызынын, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын Председателинин нөкөр Л. И. Брежневтин куучынын тереңжиде үренери. Бу жаан учурлу документтерде айдылган кажы ла комсомолецке, кажы ла иит кижиге јартаары керектү.

ВЛКСМ-нің XVIII съездинде коммунизмнин материалъ-

но-технический төзөлгөзін бүдүрери, жашөскүримди ишке тазыктырары, жиит ууларды ла кыстарды онынчы бешжылдыктын жакылталарын бүдүрери, наука ла техника жаранып өзөрін түргендедери жанынан иштерде комсомолдын учурын бийиктедерине жаан аяру эдилди.

Бүгүн бистин областьтын комсомольский организациязы ВЛКСМ-нин XVIII съездинин жөптөрін жүрүмде бүдүрип баштады. Сүреен каруулу ой келгенин Туулу Алтайдын комсомолдоры ла жашөскүрими билип жат. Быжылгы 1978 жыл бис онынчы бешжылдыктын учуна кандый једимдерле барарысты јартаар. «Октябрьдын юбилейинен — комсомолдын юбилейине јетире эрчимдү иштин тебүзін жабызатпас!» — деген кычырулу сөстөрлө бүгүн областьтын жашөскүрими иштенип ле тартыжып туру.

Комсомолдын съездиндеги куучынында нөкөр Брежнев жашөскүримнин, Ленинский комсомолдын алдына јурт хозјайствоны көдүрери, элден озо мал өскүрерин јарандырары жанынан жаан задача тургускан. Областьтын комсомольский организациязына бу жагы задача эмес. Је оны јенүлү бүдүрерге тын эрчим, көп иш керектүзін бис билерис.

Бу иште эки ууламјы бар. Баштапкызында, — биске бүгүн ле мал өскүрерине жагыдан јүстер тоолу уулар ла кыстар ијер керек. Олор ишке тазыгып, эртен јажы јаанаган койчыларды, өскө дө малчыларды солыыр эди. Ол жанынан областьта иш өдүп жат. ВЛКСМ-нин XVII ле XVIII съездтеринин ортодо областьта мал ижине эки муннан ажыра јииттер барды.

Экинчизинде, — биске мал өскүрер иште жагы эп-сүмелерди, элден озо койлор ло эчкилер өскүреринде, анайда ок саар уйлардын фермаларында, ан өскүреринде, этке табыштырар мал семиртеринде комсомолдордын ла жашөскүримнин коллективтерин төзөөр керек. Бүгүнгү күнде мал өскүрер иште комсомолдордын ла жашөскүримнин 32 коллективи төзөлгөн. Онызы ас.

Је ол до коллективтер ончозы јакшы иштеп турулар деп айдар арга јок. Коллективтерде иштеп турган јиит ууларга ла кыстарга иштенер, јадар, культурно-амыранар ајалганы јеткилдебегенинен улам, олордын кезиги јайрадылып калды. Ол једикпестер керегинде ВЛКСМ-нин обкомынын бу јуукта өткөн пленумында жаан куучын болды.

Областьтын колхозторынын ла совхозторынын комсомольский организацияларынын, ВЛКСМ-нин райкомдорынын алдында эмди турган жаан учурлу иш — комсомолдорды

ла јашöскүримди малга азырал белетеерине көдүрери. Бу иште комсомолдордон ло јашöскүримнен база ағылу 36 звенолор тöзöйлö, олорды бийик чындыйлу азырал-сенаж, öлöгнин витаминдү кулурын, монокорм белетеерине тургузар керек.

Нöк. Л. И. Брежнев комсомолдын XVIII съездиндеги куучынында комсомольский организациялардын ајарузын садуга ла албатыны јеткилдеер иштерге ууландырган. «Комсомол садуны ла албатыны јеткилдеерин јаантайын бойынын ајарузында тудар, бу иштерге шефство эдер учурлу. Керектер кандый болуп турганын шиндеп көрöлö, ишке лаптап болужыгар, јаңы улус ийигер, анда иштеп турган улусла иштегер, бу ишке эл-јоннын ајарузын ууландырыгар, хозяйственный, административный органдардын алдына бу керектерди јарандыраы јанынан јаңы шүүлтелер беригер» — деп, Л. И. Брежнев айткан.

Бүгүңги күнде областта албаты-јонды јеткилдееринде комсомолдордон ло јашöскүримнен тöзöлгөн 33 коллектив бар, бу иштерде ВЛКСМ-нин 858 члени иштеп јат. Бешјылдык башталганынан ала бу иштерге 300 кижии ийилген, олордон 115 кижии комсомолдын путевказыла иштеп барды.

Албаты-јонды јеткилдеер иштер ВЛКСМ-нин комитеттеринин ајарузында јаантайын турар учурлу. Ого јаңыс ла школдор үренип божоткон јашöскүримди ийгениле болорзынбай, албаты-калыкты јеткилдеер иштин культуразын бийиктедерин кичеер керек. Бу сурак анчадала садуга ла общественный аш-курсақтың предприятиелеринде сүреен курч турар учурлу.

ВЛКСМ-нин XVIII съезди үренип турган јашöскүримнин алдына јаан учурлу задачалар тургускан. Бистин областта 31180 школьник бар, 600-тен ажыра јиит уулдар ла кыстар профтехучилищелерде үренет, 4,5 мунг специалисттерди педагогический институт ла ағылу орто үредүлү заведениелер белетеп туру. Калганчы эки јылдын туркунына үредүнинг кеми — 1,6 процентке, билгирлердин чындыйы 1,2 процентке бийиктеген. Бүгүн кажы ла төртинчи үренчик «јакшы» ла «сүреен јакшы» темдектерге үренип јат. Былтыр öткөн үредүлү јылды областтын кажы ла экинчи школы ончо балдар јакшы үренип чыкканыла божоткон.

Школдогы текши үредү ишке үредип тазыктырганыла, профессиональный ууламјы берериле колбулу болгоны јаан тузалу болотонын јүрүм көргүсти.

Орто школдорды үренип божоткондорды кара тобракту

эмес зонаны јаныртар иштерге баралы деп, Кэстромской областътын орто школдорды божоткон јашöскүрими эткен патриотический баштанкайды эмди бастыра ороон билер. Кэстромской областътын балдарынын кычырузыла ороондо орто школдорды үренип божоткон 550 мунг уулдар ла кыстар албаты-хозяйствого иштеп бардылар.

Бистинг областъта јылдын ла школдорды божоткон алты јүс бала төрөл јуртында иштеерге артып турулар. Былтыргы јылда орто үредүлү школды үренип божоткондордон кажы ла јетинчи бала бойынын колхозында эмезе совхозында јер ижинде ле мал öскүреринде иштеп јат.

Школды үренип божодор экзамендер башталар алдында јурт јерде ле строительстводо иштеп артарга тургандардын следын городтордо ло аймактарда өткүрери јанжыга берди.

Бастыра бу иш үренчиктерге профессиональный ууламјы берериле колбулу. Онын учун үренчиктердин производственный бригадаларынын, иштенер ле амыранар лагерьдин тоозын көптөдөр керек.

Горно-Алтайск городто промышленный предприятиелерде ле жилищно-коммунальный хозяйстводо үренчиктерден 12 отряд төзөлгөн. Је бу отрядтар јыл чыгара иштебей, јаныс ла јайгыда иштеп турганы коомой. Городто бытовой јеткилдееринде иштеп турган школьниктердин отряды јогы коомой.

ВЛКСМ-нин XVIII съездинде школды үренип божодып јаткан јашöскүримди јурт механизатор, строитель, мал öскүреечи-оператор болуп иштеерине ууламјы берери керегинде көп куучын болгон. Ишти шак анайда Турачактагы орто школдын үредүчилеринин коллективи өткүрип јат. Бойынын аймагында кезик специалисттер једишпей турган учун бу өйдө берген үредүлү јылда школ машинала уй саайтан 15 мастер белетеди, адару öскүреечилердин, строительдердин кружогы иштеген. Кажы ла школ ишти анайда төзөзө, бойынын колхозына, совхозына ла аймакка јаан тузалу болор.

ВЛКСМ-нин XVIII съезди кажы ла баштамы комсомольский организацияны тыгыдары, комитеттердин ижин јарандыраы, комсомолдордын ла бастыра јашöскүримнин ортодо политический ишти јарандыраы јанынан јаан задачалар тургускан. Бисти областътын комсомольский организациязы комсомолдын алдына партия тургускан задачаларды, ВЛКСМ-нин XVIII съездинин јөптөрин бүдүрип, јангы јаан једимдерге једип аларында аланзу јок.

У. Альпимов

СОЮЗНЫЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫН КОНСТИТУЦИЯЛАРЫ

Быжыл апрель айда бастыра союзный республикаларда жаңы Конституциялар јөптөлгөн. Јөптөөрдөн озо олордын проекттерин союзный республиканын ишкүчиле јаткандары элбеде шүүжип, кажы ла республиканын айалгаларына келишкедий кубулталар, кожулталар эдери керегинде көп шүүлтелер эткендер. Темдектезе, Российский Федерацияда 330 муннан ажыра јуундар өткөн, ол јуундарда 25 миллионнон көп улус турушкан, анда Конституциянын проектине кубулталар, кожулталар, түзедүлөр эдери керегинде 10 мунга шыдар шүүлтелер эдилген. Ол шүүлтелер аайынча 32 статьяда түзедүлөр эдилген, бир жаңы статья кожулган. РСФСР-дин Конституциязынын проекти төс лө јербойынын газеттеринде ле журналдарында бистинг республиканын 29 албатыларынын тилиле јарлалып, 40 миллион экземплярла таркаганы оны анайда элбеде көрүжерине јарамыкту айалга төзөгөн. Өскө дө союзный республикаларда проекттерди шүүжери шак анайда өткөни керегинде союзный республикалардын Верховный Советтеринин Конституцияларды јөптөгөн очередной эмес сессияларында эдилген докладтарда ла куучын айткан депутаттар темдектегендер. Албатыдан тудулган депутаттар проекттерди јарадып ла јөмөп, КПСС-тин Төс Комитединин ле баштамы партийный организацияларынын өткүргөн төзөмөлдү ле политический јакшы ижин темдектегендер.

Конституциялардын проекттерин бастыра албаты шүүшкени республикалардын төс закондорын чокумдаар ла кереестү кожулталар эдер, олорды албатылардын ченемелиле байыдар, кажы ла республиканын ағылу айалгаларын ајаруга алар арга берди. Конституцияларды шүүжеринде турушканы кажы ла кижиге ол албатынын улу керектеринде ле ижинде, албатынын төс учурлу јилбүлери ле праволоры бичилген закондорды тургузарында туружып турганын јарт билип алар арга берген. Ол керегинде ишкүчиле јаткандардын письмолоры ла сессияларда депутаттардын айткан куучындары керелейт. Олор союзный республикалардын Төс законынын кажы ла статьязында советский улустын јадын-јүрүмине кичеемел эдилип турганын көргүзет деп айткандар.

Союзный республикалардын Конституцияларын белетее-ри ле јөптөөри партийный органдардын башкарганыла, КПСС-тин Төс Комитединин 1977 жылда май, октябрь, декабрь айларда өткөн пленумдарынын јөптөрине, СССР-дин Конституциясына, КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызынын, СССР-дин Верховный Советинин Президиумынын Председателинин Л. И. Брежневтин иштерине ле айткан куучындарына тайанып өткүрилген. Конституциялардын проекттери союзный республикалардын Коммунистический партияларынын Төс Комитеттеринин Пленумдарында шүүжилген. 16 майда СССР-дин Верховный Советинин Президиумынын заседаниезинде Союзный республикалардын Конституцияларын белетее-ри ле јөптөөри јанынан өткүрген иштерди шүүжерде, Л. И. Брежнев айткан: «Бистин орооныстын јүрүминде јаан исторический учурлу керек болды. Государственный строительство јанынан бай ченемелисти, социалистический демократиянын там өзүп јаранарын, советский улустын бузулбас бирлигинин улу ийде-күчин көргүзип турган Конституциялар јарадылды».

Бу јаан учурлу документтерди СССР-дин 1977 жылдагы Конституциясына келиштире, анайда ок союзный республикалардын алдында болгон Конституцияларын ла калганчы жылдарда болгон сүрекей јаан учурлу социально-экономический кубулталарды ајаруга алып тургускан деп айдар керек. Ол кубулталарды мындый тоолор јарт көргүзет: РСФСР-де жылдык национальный кирелте 40 жыл мынан озо болгонынан 16 катапка көптөгөн. Белоруссияда 1936 жылда жыл туркунына эдилген иште промышленный продукцияны эдип чыгарарына эмди эки недеleden ас өй керек. Төртөн жылдын туркунына промышленный производство Украинада 17 катапка, Таджикистанда 33 катапка, Киргизияда 60 катапка көптөгөн. Кажы ла республиканын экономиказы орооннын бирлик албаты-хозяйственный планынын айрып болбос бөлүги болуп јат, ол керегинде республикалардын жаңы Конституцияларында бичилген. Албаты хозяйствонин түрген өзүмиле кожо кажы ла республиканын национальный кеберлү ле социалистический учурлу культуразы јаранып өскөн.

Республикалардын төс закондорында ончозында мындый шүүлте сүрекей чокум айдылган: олардын кажызынын ла једимдери, олардын мынан да ары јаранып өзөр аргазы ончо советский улустын бирлик билезинин једимдеринен, бастыра улу Советский орооннын общественный текшигосударственный сурактарды једимдү бүдүргенинен камаанду.

Союзный республикалардын Конституцияларында Улу Октябрьский революциянын төс једимдери көргүзилген, Совет јан ончо албатыларга тен праволу болорын, бойынын јүрүмин бойлоры јайым аайлаарын јеткилдеген. ишкүчиле јаткандарга чындык демократический праволор ло једимдер берген деп айдылып јат. Совет јан ончо республикаларга Совет албатылардын најылык билезинде экономический, социальный ла культурный јанынан тыгыда өзүп чыгарга јарамыкту ајалгалар төзөгөн. СССР-де кажы ла союзный республика өскө республикаларла тен праволу болуп турганы Конституцияларда быжулап бичилген. Албатылардын најылыгы ла олардын бузулбас карындаштык, бирлиги социализмнин улудан улу једимин, бистин өзүмисти түргендеди турган јаан ийде болуп турганы республикалардын Конституцияларында база катап айдылган. Кажы ла союзный республика бу республиканын ишмекчилеринин, крестьяндардын, интеллигенциязынын, ончо нациялардын ла ук албатылардын ишкүчиле јаткандардын күүн-табын ла јилбүүлери јеткилдеп турган текши албатынын социалистический государством болуп јат. Союзный республиканын кажы ла гражданин СССР-дин гражданин болуп јат. Албаты депутаттарынын Советтери кажы ла союзный республиканын политический төзөлгөзи болуп турганы, бастыра јан Советтер ажыра албатынын колында болуп турганы республикалардын конституцияларында чокум айдылган. Мында анайда ок республиканын ла јербойындагы Советтердин бүдүретен ижи керегинде айдылган.

Республикалардын Конституциялары государством ла обществонын керектерин башқарарында граждандардын элбеде туружарын, государственнй аппаратты јарандырарын, общественный организациялардын эрчимин бийиктедерин темдектегилейт.

Бастыра политический системанын төзөлгөзи Советский Союзтын Коммунистический партиясы болуп турганы СССР-дин Конституциясында, анайда ок союзный республикалардын Конституцияларында көргүзилген.

Граждандардын праволоры, јайымдары ла кыйалта јок бүдүретен молјулары керегинде Союзтын Конституциясында айдылган ээжилер Республикалардын Конституциясында база айдылганы сүрекеј јаан социально-политический учурлу. СССР-дин Конституциясында ла союзный республикалардын Конституцияларында граждандарга сүрекеј элбек праволор ло јайымдар берилип јат. Бир де буржуазный

орооннын конституциясында граждандарына андый элбек праволор берери керегинде айдылбаган, айдылган да праволоры чын жүрүмдө жеткилделбей жат. Бир ле темдек алалыктар. Капиталистический ороондорго ишмекчи кийинде пенсия алайын деп турган болзо, узак жылдарга бойынын ишжалынын ай сайын страховой взнос төлөөр керек, андый взнос ишжалдын 8—15 процентине једип турат. Ого үзеери олордын пенсиязы СССР-дегизинен чик јок ас, пенсияга чыгатын јажы дезе көп (65 јаштан ас эмес).

Төс праволорды ла јайымдарды јарлап тура, республикалардын конституциялары граждандардын кыйалта јок бүдүретен төс молјуларын чокумдап јат. Андый молјулардан эн ле баштапкы јерде кажы ла кижик ак-чек иштеер, иштин дисциплиназын бүдүрер деген молју туруп јат. Өскө граждандардын национальный күүнин тооры, көп национальностторлу Советский государствонун национальный ла ук албатыларынын најылыгын тыгыдары, бу государствонун ийде-күчи ле тоомјызын тыгыдарына јөмөлтө эдери советский граждандардын база бир јаан учурлу молјузы болот.

Союзный республикалардын конституцияларын јөптөгөни советский социалистический федерализмнин ээжилери, национально-государственный төзөлгөзи бек жүрүмдү болгонун база катап көргүзип туру. Республикалардын төс закондоры государственный ла хозяйственный задачалар бүдүреринде автономный республикалардын ла автономный областтардын, јербойынын органдарынын полномочийлерин элбедип јат. Темдектезе, автономный областтардын государственный јаннын органдарына ла управлениелерине СССР-де јаннын органдарыла, управлениелериле краевой до органдар ажыра, көндүрө де колбу тургузар право берилген.

Союзный республикалардын конституцияларында социальный өзүм ле культура керегинде, тышјанындагы политический иш ле социалистический обществоны корыыры керегинде, албаты депутат, избирательдердин јакылталары керегинде СССР-дин Конституциясындагы оног до өскө јангы ээжилер айдылган. Јангы бажалык ла јангы статьялар кожолган шылтуунда РСФСР-дин Конституциязы 185 статьядан туруп јат, онызы СССР-дин Конституциязындагызынан 11 статьяга көп.

Бүгүн бис республикалардын конституциялары олордын эмдиги өйдөги өзүмине келижип јат, олорды албаты бойы тургускан ла онын јилбүлерине јарап јат деп айдар аргалу.

Д. И. Табаев

Азырал белетеерине—јаан ајару

Областынын журт хозайствозынын эн јаан бөлүги — мал өскүрери болуп јат. Малдан алар продукция бастыра товарный продукциянын 93—94 проценти болуп туру. Областынын совхозторынын ла колхозторынын малынын тын тоозы калганчы 10 жылдын туркунына түрген көптөп өскөн. Онын тоозы 1968 жылда 287 мунг условный тын болгон, 1978 жылдын 1-кы январине дезе 320 мунг условный тынга јеткен, ол эмезе 11 процентке көптөгөн.

Јербойында арбынду азырал белетеп албаганча, общественный малдын тын-тоозын көптөдөрине ле онын продуктивностын бийиктедерине једери күч болор, албаты-јонды ашкурсакла јеткилдеер јаан задачаларды бүдүрип болбозыс. Онын учун эмди колхозтордын ла совхозтордын јер ижинде турган ишчилеринин ле областынын ишкүчиле јаткан кажы ла кижизинин алдында турган эн каруулу задачазы — ол өлөн ижин бийик тебүлү ле кыска өйдин туркунына јенүлү өткүрип, общественный малга арбынду ла ток азыралды јеткилинче белетеп алары болуп јат.

Партиянын областной комитеди малга азырал белетеерин јаантайын кату шинжүде тудуп, партийный, советский ле журтхозайствественный органдардын, хозайстволордын башкараачы ишчилеринин, баштамы партийный организациялардын ижин бу јаан каруулу ишке ууландырат.

Мал өскүрерин мынан ары јарандыраы малга арбынду ла ток азыралды јеткилинче белетеп алгадый аргалар бар болгонынан камаанду болот деп, КПСС-тин Төс Комитединин декабрьский (1977 жыл) Пленумында Л. И. Брежнев мал өскүреринин сурактары керегинде куучынында айткан. Малга азырал белетеер јаан каруулу ишти јенүлү бүдүрери учун тартыжу эмди ле башталып јат.

Бис бешјылдыктын эки жылына улай азырал белетеер пландарды бүдүрип болбогоныс, эмди ол керегинде эрик јокто айдарга келижет. Эки жылдын туркунына план аайынча белетејтен 377 мунг тонна азырал единицанын ордына јүк ле 339 мунг тоннага шыдар азырал единица белетелген, ол планнын 90 процентин бүдүрип јат.

Бу жылдарда азырал белетеери анчадала Майма, Турачак, Шабалин ле Ондой аймактарда једикпестү өткөн. Малга азырал белетеер эки жылдын планын жүк ле Көксуу-Оозы, Улаган ла Кош-Агаш аймактар бүдүрген, ого коштой озор бар азыралды кымакайлаарын чике тзззп алып, оны кыштайын сүреен чебер чыгымдап тургандар.

Бу мындый айалгалардан улам областта 1977 жылда план аайынча государственного табыштыраган 26,7 мун тонна эттен 6,1 мун тонна эт јетире берилбеген, ол эмезе планнын 23 проценти бүтпеген, сүттин планынан 1 мун тонна сүт государственного берилбеген, эмезе планнын 3 проценти бүтпеген.

Хозяйстволордо азырал белетеер иштин тебүзи жылдан жылга ас-мас ла бийиктейт, је кезик аймактарда ол јабызанта турган учуралдар болот. Мындый айалганы канайда түзедер дезе, элден озо биске олзз ижин кезем јарандырып, общественный малды ток ло јулукту азыралла толо јеткилдеерге, кажы ла тын малга келижип турган азыралды келер ойдз эки катапка кзптздип алар арга табар керек.

Эмди азырал белетеер быјылгы планы кыска ойгз јенүлз бүдүрип саларга болуп, бар аргаларды, бастыра ийдекүчтерди, эп-сүмени тузаланып, сүреен јаан иш өткүрер керек. Областын колхозторынын ла совхозторынын јалан ишчилерине быјыл 171300 тонна олзз, 41450 тонна сенаж, 286 700 тонна силос, 68 180 тонна моноазырал ла олззнын витаминду 8 450 тонна кулурын белетеп алып, азырал белетееринин текши кемин 220—225 мун тонна азырал единицага јетирер керек. Бу сүреен јаан программа, је оны јенүлз бүдүрип салар арга бисте јеткилинче бар.

Быјыл бастыра јерлерде олзз ижин тургузылган ойнин бир де күнге оройтытпай, ойнинде баштаарга бастыра бар аргаларды тузаланар керек. Олзз јакшы оссин деп, бис кзп учуралдарда табыланып сакып отурала, азырал белетеер ишке эмеш сондоп киредис. Онон улам олзз ижи узак ойгз улалып, орой күске једе берет, орой белетелген азыралдын чындыйы да уян болот.

Кзп жылдардын ченемелинелн кзргзндз, олзз ижин областын зоналары аайынча мындый ойлзрдз баштаары јакшы болот: тзндзк аймактарда (Майма ла Турачак) андый ой 10 июнга келижет, Кзксуу-Оозы аймакта — 15—20 июнга, Ондой ло Кан-Оозы аймакта 20—25 июнга келижет.

Је олзз ижин бойынын ойнинде баштаарга азырал белетеерине керектз болгодый бастыра техниканы иш башталгалакта белетеп ремонтп алар керек.

Азырал белетеерин баштаар алдында јаан организаторский ле массово-политический јартамал иштер өткүрилер учурлу. Өлөң ижинде туружатан улустың звенолорын, комплексттерди, группаларды төзөйтөн сурактар аайынча јуундар өткүрер керек. Кажы ла звеного комплекске, группага ижине керектү јакылталарды ажындыра берип, олорды социалистический мөрөйдиг ээжилериле таныштырып, улуска моральный ла материальный кайралдар берери керегинде сурактарды шүүжип, улустың ортозында јартамал иш өткүрилер учурлу.

Тургуза өйдө колхозтор ло совхозтор азырал салатан јангы хранилищелер тудар ла эскилерин ремонттоп белетеер ишке јаан ајару эдер учурлу. Јербойындагы советский ле јуртхозяйственный органдар бу ишти аңылу шинжүде тудуп, јуук јылдарда ончо хозяйстволордон белетеп алган бастыра азыралын аңылу хранилищелерде тударына јединерин некеер учурлу.

Чабылган өлөңниң ток веществолоры јылыяарын 2—3 катапка јабызадып, азыралдың чыңдыйын јарандыратан арга берер озочыл технологияны — сенаж, химический эп-арга ла белетеген консервалар, өлөңниң витаминдү кулуры, тамзыктадып јарандырылган гранулдар белетейтенин — производодо тузаланарын төзөмөлдү өткүрер керек.

Элден озо бастыра АВМ-дерди иштедерине једер керек. Бу, өзүмдерге сүреен јарамыкту, јаста јадаган арыштың јажыл кылгалары түрген өзүп, јаранып келгенин көрөдис, оның учун быјыл витаминдү кулур белетейтен ишти эрте баштаарга јараар деп бодоп турыс. Онызы биске витаминдү кулурды белетеер өйди чик јок узадып, бу ток ло бийик чыңдыйлу азыралды арбынду белетеп алар арга берет.

Качан јадаган арыштың кылгазы 25—30 сантиметрге јетсе ле, оны кезип јуунадарын баштаар керек. Эрте кезилген кырадан јылына эки түжүмнен алар арга бар, айла арыштан (үрен ажыла кожо) сүреен чыңдыйлу ла ток азырал (1 ц кулурында 80—85 азырал единица бар) белетеп алар аргалу.

Эмди, качан јаскы кыра ижи учына једип брааткан өйдө, аштың ла азырал культуралардың кыраларын одоп кичеер, кырада минеральный удобрение тузаланар иштерди баштаар керек, оноң башка суйук ла уян өлөңдү чабын јерлерди јарандыраарына ууландырылган иштерди өткүрер керек.

Общественный малга азырал белетеер ишти јарандыратан эн јаан аргалардың бирүзи — кургак јерлерди суактаары

болуп јат. Суакталып турган јерлерди элбеткени өлөн ижин кезем јарандырып, көптөп турган малга јаантайын јетпей турган азыралды јеткилинче белетеп алар арга берет.

Темдек эдип, Кош-Агаш аймакты алып көрөли. Мында калганчы јылдарда көп элбек јерлер суакталганынан улам, азырал белетеерининг элбеген кеми 1971 јылда 2800 тонна азырал единица болгон болзо, 1977 јылда дезе 8700 тонна азырал единицага јеткен, ол эмезе бу белетелген азыралдын арбыны 3 катапка шыдар көптөгөн. Мындый једимдерге канайып јеткен дезе, олар јер ижин јарандырып, түжүмди бийиктедерине улай ла јаан ајару эдип турадылар.

Көп тоолу хозјайстволордо јер сугаратан машиналарды производстводо толо тузаланарын чике төзөп албагандар. Бытыргы јылда хозјайстволордо бар машиналардын 50 проценти иштедилбеген. Јуртхозјайственин культураларды сугаратан пландарды јүк ле Кан-Оозы ла Кош-Агаш аймактар бүдүрген. Бу пландар бүтпегенинде кажы ла хозјайствонинг јербойындагы башкараачы ишчилери бурулу, өскө-башка бир де шылтак мында јок.

Общественный малга јеткил азырал белетееринде областын ишкүчиле јаткандарынын алдында турган задачалар: хозјайстволордо бар техниканы толо иштедерине, иштин арбынын үзүги јогынан бийиктедип, онын дисциплиназын тынгыдарына, азырал белетеер комплексный технологияны производстводо тузаланарына бастыра бар арга-күчин, эрчимин ууландырып, ишти чике төзөөри болуп јат.

Бу јаан каруулу ишти јенүлү бүдүрип саларга јаан јөмөлтөзин ишти Ипатовский эп-сүмеле чике төзөөри јетирер учурлу.

Бу өрөги айдылган јаан задачаларды бүдүрген коллективтер азырал белетеер быјылгы пландарды јенүлү бүдүрип салар деп иженер керек.

**КПСС-тин обкомынын јуртхоз-
отделининг инструкторы А. Шедогуб**

ЈААН УЧУРЛУ АРГА

Физический культура ла спорт јашöскүримди коммунистический тазыктырып чыдадар иште јаан учурлу арга болуп, бистинг областьтын албаты-јонынын жүрүминде јанжыга берди. Öткөн жылдын учында Туулу Алтайда физкультурниктердин тоозы бежен төрт јарым мун кижиге болгон. 1977 жылда башка-башка разрядтарлу 11 мун спортсмен белетелген, он эки јарым мун кижиге ГТО-нын значекторын алып тагынган. Қалганчы үч жылдын туркунына он мунга шыдар кижиге жүзүн-башка физкультурный, спортивный ла су-кадыкты тыныдар керектерде туружып баштады.

Областьтын физкультурниктеринин колында 38 спортивный зал, таңма адар 10 јазал, чанала јынғылаарын башкарар 12 пункт, 600-тен ажыра спортивный площадкалар ла футбол ойноор стадиондор бар. Городто ло аймактарда балдардын төрт спортивный школы иштеп јат. 1975—1977 жылдарда бистинг областьта физический культураны ла спортты тыныдарына 997 мун салковой акча чыгымдалган.

Туулу Алтайдын физкультурный организацияларында физический культураны ла спортты пропагандировать эдери јанынан јаан иш öдүп јат. Јаан политический байрамдарда, юбилейлерде спортивный парадтар, јилбүлү маргаандар öдөри, Советский Союзтын Геройларынын адына, областной газеттерге учурлалган көп улусту спортивный мөрөйлөр өткүрери јанжыга берди. Балдардын ортодо «Тере мячтын», «Ак ладьянын» клубынын сыйы учун маргаандар болуп јат.

Бистинг областьта 15 бүдүм спорт öдүп туру. Классический күреште ле самбодо, чой көдүреринде ле кыр јерде јынғылаар спортто турушкандардын једимдери јакшы. Суудагы слалом аайынча педагогический институттын команды (тренери Владимир Иванович Неустроев) республиканын чемпионы боло берди. Бытыргы жылда спорттын национальный бүдүмдери аайынча областьтын команды Сибирьдин ле Ыраак Күнчыгыштын областтарынын, крайларынын ла республикаларынын ортодо баштапкы катап үчинчи јер алган. Иван Трофимович Немцев дезе чой көдүрер спорт аайынча Советский Союзтын чемпионы болды.

Онынчы беш жылдыктын эки жылынын туркунына Туулу Алтайда СССР-дин спортынын мастерине ле мастердин кандидатына 11 кижиге, баштапкы разрядту 285 спортсмен белетелди. Беженнен ажыра спортсмен Алтайский крайдын спортивный командаларына кирип жат.

Жарлу спортсмендердин тоозына жийиттер кожулып турганы, жүзүн-башка секцияларда ла балдардын спортивный школдорунда көп тоолу балдар ла жийиттер турушканы сүүндирет. Балдардын ортодо спортивный иш Горно-Алтайск городто баштапкы номерлү школдо, Эликманардагы ла Турачактагы орто школдордо жакшы тюзөлгөн.

Бисте жакшы тренерлер көптөди. Олордын ортодо СССР-дин спортынын мастери Мадий Каланаков. Мадий калганчы үч жылдын туркунына СССР-дин спортынын бир мастерин, спорттын мастерине үч кандидатты, баштапкы разрядту 27 спортсменди, өскө разрядтарлу 130 спортсменди белетеген.

Кыр жерде чаналу жыгылаары аайынча Горно-Алтайсктагы балдардын спортивный школынын тренери Бормотов Владимир СССР-дин спортынын бир мастерин, спорттын мастерине эки кандидатты белетеген.

Физкультура общественонун жүрүминде ишкүчиле жаткандардын су-кадыгын тыгыдатан тын арга боло берди. Көп предприятиелерде физкультура ла спорт социальный өзүмнин планында жаан учурлу иш болуп пландалат. Физкультура ла спорт жакшы тюзөлгөн предприятиелерде иштин арбыны бийик болуп, иштеп турган улус ас оорып турарын практика көргүзөт. Физкультурно-спортивный иш элбеде тюзөлөлө, жаан тузадын көргүзүп турган коллективтердин тоозында: темир-бетонный эдимдердин заводы, бөс согор ло кийим көктөр фабрикалар, 1931-чи автоколонна, «Веселый» рудник, Эдигандагы ла Шебалиндеги совхозтор, Ондой аймакта Карл Маркстын адыла адалган колхоз, өскөлөри де.

Кош-Агаш аймакта XXI партсъезд колхозто физкультурниктердин тоозында 90 кижиге. Колхозто 5 спортивный секция иштеп жат, 60 кижиге күрөштө туружат. 1977 жылда бу колхоз физкультура ла спортко төрт мунг салковой акча чыгымдаган, спортсмендерге кеп-кийим, спортивный инвентарь садып алган. Андый кичеемелдин шылтуунда колхозтын спортсмендери калганчы төрт жылда областта өткөн маргаандарда Кош-Агаш аймактын адынан туружып, баштапкы жер алып туру. Мында СССР-дин спортынын мастери ле мастерине кандидат — эки карындаш Эзен ле Василий Белековтор, баштапкы разрядту 7 спортсмен бар.

Јашöскүримди физкультурага ла спортко элбеде тартып алары јанынан јаан иш педагогический училищеде öдүп туру. Мында ГТО аайынча комиссия тöзöлгөн. Шүүжетен керектердин, öткүрер иштердин планы бар. Ёренип турган уулдар ла кыстар јажы аайынча нормативтер табыштырар списоктор тургузылган. ГТО-нын комплекси аайынча јöптöлгөн ээжилерле группалардын ла отделениелердин ортодо спортивный мöröйдö öдүп јат. Мöröйдин итогторын кажы ла айдын учында көрöлө, стенгазет ажыра јарлап турулар.

Медицинский училищедеги физкультуранын коллективи (физический белетеери аайынча директордын заместители нök. Гузевский Анатолий Андреевич) јашöскүримди спортко элбеде тартып аларга öткүрип турган спортивный иштердин чындыйын јарандырар керек деп шүүп туру. Училищеде ГТО-нын 23 группы, текши физический белетеништин 8 группы тöзöлгөн. 1977 јылдын туркунына 56 инструктор-общественник белетелген. Мында 280 чана, туристтин 66 палатказы (байханы), уйуктайтан 78 таар, 12 велосипед, 35 конек, јорукка алып јүрер радиоузел бар. ГТО-нын нормативиле кажы ла маргаан, спортакиада јаан байрам болуп öдöt.

Алтайский геологоразведочный экспедицияда физкультуранын коллективи јакшы иштеп турганын темдектеерге јараар. Јаныс ла 1977 јылда коллективтеги 240 кижиден 90 кижиги ГТО-нын комплексинин нормативин табыштырган.

Оныла коштой кезик коллективтерде физический культурага ла спортко ајару этпей, бу јаан учурлу ишти элбеде öткүрбей турганын темдектеер керек. Бистин областьта 25 кижиден көп улусту алты јүс коллектив бар. Је физкультуранын баштаны организациялары 234 коллективте бар.

1977 јылда физкультурный ишти «Дмитриевский», «Карымский», «Абайский», «Теньгинский», совхозтордо, Ондой аймакта «Искра», Кан-Оозы аймакта «Путь Ильича» колхозтордо коомой тöзöгөн. Бу ишти Горно-Алтайск городто гардинный тюль эдер фабрикада, калаш быжырар заводто, строительный организацияларда коомой башкарып турулар.

ГТО аайынча ағылу аймачный комиссиялар Турачак, Шибалин, Көксуу-Оозы, Улаган аймактарда тöзöлбөгөн. Андый комиссиялар физкультуранын көп коллективтеринде јок.

Каа-јаа школдордо, колхозтордо ло совхозтордо, предприятиялерде ГТО-нын нормаларын јанду ла деп табыштырып турары учурайт. Чанала бир эмеш јүгүрген, калып ийген эмезе чой көдүрген — норма бүтти деп чотолот. Гражданский коруланары, гимнастика, физвоспитаниенин теория-

зы аайынча көп нормаларды ла некелтелерди бүдүрбей, значоктор алып турганы учурап јат.

Кезикте күнүн-сайын турумкай белетениш јоктон бачымдап маргаандар ла спортивный мөрөйлөр өткүрип, ГТО-нын нормаларын аларында үредүзи јок улус туружып турары бар. ГТО-нын комплексин пропагандировать эдерине, общественный инструкторлор белетеерине ајару ас эдилет.

Кезик јакшы иштеп турган, бийик једимдерлү предприятие-лерде физкультурага ас ајару эдип турганына јөпсинерге јарабас. Темдектезе, «Электробытприбор» завод көп јылдардын туркунына областьтагы социалистический мөрөйдө јенип келди. Је бу озочыл коллективте физический культурага ајару этпей турганын кижикайкаар. Заводто спортивный секциялар иштебейт. Иштеп турган бастыра улустын 1977 јылда ГТО-нын нормазын јүк ле 7 кижикайкаар. Профсоюзтын заводтогы комитеди, комсомольский организация ишмекчилерди спортко тартып аларын кичеебей тургандары јарт көрүнөт.

Текши үредүлү школдордо, профтехучилищелерде, агылу орто үредүлү училищелерде ле техникумдарда, пединститутта спортивный ишти тззөггөнинде јетире этпеген көп керектер бар. Ондой, Кан-Оозы, Улаган аймактардагы кезик школдордо физкультуранын урокторы јабыс кеминде өдүп турганы јарталды. Олордо спортивный секцияларда турушкан үренчиктердин тоозы ас. Спортивный маргаандар учуралдан учуралга өткүрилип јат, ол маргаандардын кеми јабыс, темдек ле болуп өдүп турат. Онын да учун көп школдордо ГТО-нын нормаларын бастыра үренчиктердин јүк ле 10—15 проценти бүдүрөт. Каракокшодогы школдо 300 үренчикте 13 чана бар. Чендек ле Билүлүде үч чанадан.

Балдардын спортын кезик хозяйстволордын ла предприятиелердин, ведомстволордын башкараачылары немеге бодобой јадылар. Быјыл январь айда Барагаштагы школдын үренчиктери аймакта өткөн спортивный мөрөйдө кош тартар ачык машинанын үстинде, 30 градус соокко ужып јангандар. Совхозтын автобузы дезе гаражта турган.

Эмди өзүп јаткан јиит үйени чыдалду, эпчил ле сукадык эдип өскүрип чыдадары комсомольский, профсоюзный организациялардын, школдордын, физкультуранын коллективтеринин, спортивный обществолордын тзс ајарузында болор учурлу. Јашөскүрим ГТО-нын нормаларын табыштырып, «Иштеерге ле СССР-ди корыырына белен!» деген сзстзрдин учурын јүрүмде бүдүрип јат.

А. Котов

АЗЫРАЛ БЕЛЕТЕЕРИНДЕ ПОЛИТМАССОВЫЙ ИШТИ ТЫҢЫДАР

Өлөң чабын — журт жердеги партийный организацияларга, ончо ишкүчиле жаткандарга сүреен жаан учурлу, сүреен каруулу ой. Партийный организацияларга колхозчыларды ла совхозтордын ишмекчилерин азырал белетеер ишти једимдү бүдүрерине көдүрерге жаан политмассовый иш өткүрер керек. Турачак аймакта журт хозяйствонун ишчилери беш жылдыктын үчинчи жылына кирип, оны КПСС-тин Төс Комитединин декабрьский Пленумынын јөптөрүн, Л. И. Брежневтин бу Пленумда айткан ла Сибирь ле Ыраак Күнчыгыш жаар јоруктап јүрер тушта айткан куучындарынан чыгып турган шүүлтелерди, 1978 жылдын планын бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун социалистический мөрөйді элбеде төзөөри керегинде КПСС-тин Төс Комитединин, СССР-дин Министрлеринин Совединин, ВЦСПС-тин ле ВЛКСМ-нин Төс Комитединин Письмозынын некелтелерин јүрүмде өткүрерин јеткилдеер амадулу баштадылар.

СССР-дин Конституциязынын баштапкы жылын жаан једимдерле уткыыр социалистический мөрөйдө туружып, бистин аймактын журт хозяйствозынын ишчилери 1978 жылда государствого 41 000 ц сут, 8400 ц эт садар, 90 000 ц өлөң, 16 000 ц сенаж, өлөңнин 9000 ц кулурын, 230 000 ц силос, 14 000 ц ашфураж, 35 000 ц монокорм белетеп алар болуп молјонгондор.

Алынган молјуларды бүдүреринде эн жаан учурлу иштердин бирүзи — азырал белетеери. Бу ишти јенүлү бүдүрери көп керектерден камаанду. Одүп жаткан Ставропольский крайдын Ипатовский районынын јер ишчилеринин ченемелин тузаланып, өзүмдер өскүреринде ишти јангырта төзөп, техниканы комплексный тузаланып, јангы једимдерге једер арга бар.

Аймактын идеологический ишчилерине азырал белетееринде жаан иш өткүрерге келижер. Азыралды артыгынча белетеп алала, общественный малды ток-тойу кыштадарга ишти јакшы төзөп ло башкарарын, совхозтордын ла промышленный предприятиялердин ишчилерин өлөң ижине көдүрерин, озочыл технологический эп-аргаларды элбеде ту-

заланарын јеткилдеер керек. Совхозтордын башкараачыларынын ла партийный организациялардын алдына чапкадый бастыра јерлердин өлөнүн кыйалта јоктон чаап, јуунадып алар задача тургузылган. Азырал белетеер иште политический ишти тыгыдарына звенолордо ло бригадаларда удурумга 9 партийный ла комсомольский группалар төзөлөр, өлөн белетеечилердин ортозында 120 политинформаторлор, агитаторлор, лекторлор, культуранын ишчилери ле өскө дө активисттер јартамалду иш өткүрер, өлөнчилерге КПСС-тин райкомынын лекторский группанын ла докладчиктердин группынын 38 члени барар.

Азырал белетеер кажы ла звенодо, бригадада төс јерде партгруппа болор, партгруппаларды анчадала тоомјылу деген коммунисттер башкараар. Райондо 10 механизированный, 9 јарымдай механизированный звенолор төзөлөр, олар өлөн ло сенаж белетеер иштердин көп сабазын бүдүрер. Кажы ла звенодо агитпосттор төзөлөр, агитаторлор иштеер. Партгруппорттор ло звенолордын башкараачылары парткомдордын заседаниелеринде јөптөгөн. Социалистический мөрөйдүн, иш учун јал төлөөринин ээжилерин, иштеп турган улусты моральный ла материальный јанынан канайда көкидип көдүрер ээжилерди чокумдайла, ончо ишчилерге јартап бергендер,

Райондо азырал белетеерин јенүлү өткүрерине ууландырган көп иштер өткүрилген. Май айда партиянын райкомынын бюросы азырал белетеер өйдө өткүретен төзөмөлдү ле массово-политический иштердин планын шүүжип јөптөгөн. Бу планла башкарынып, совхозтордын парткомдоры кажы ла хозяйствонун ајалгазына келиштире бойларынын пландарын тургузып алгандар. Хозяйстволордо «Азырал белетееринде партийный организациянын задачалары» деп суракту партийный јуундар өткүрилер. Бу јуундарда анчадала јаан ајару озочыл технологический эп-аргаларды — өлөндикталай прессовать эдерин, сенаж саларын, өлөннин витаминдү кулурын белетеерин — тузаланарына эдилер. Өлөннин витаминдү кулурын белетеер агрегаттар түни-түжиле иштеер. Силос салатан траншейлерди белетеерине јаан ајару эдилип туру. Силос салар тушта азотту веществолорды ого кыйалта јок кожор.

Азырал белетеер бастыра иштерди кажы ла фермада азырал белетеери јанынан јакылталарды кыйалта јок бүдүрерин јеткилдеери јаантайын районнын партийный организациязынын төс ајарузында. Шак онын учун специалисттер сенажты канайда белетеерин, өлөндик канайда прессовать

эдетенин јартаар аңылу беседалардын тематиказын тургузып салгандар. Бир гектар јерден јууган өлөңнөн кулур этсе, тегин өлөңгө көрө, азырал единицалар 1,5—2 катапка көптөөрине сенаж этсе, 40—50 процентке көптөөрине, пресовать этсе эмезе аңылу эп-аргала кургатса, 20—30 процентке көптөөрине бу беседаларда анчадала јаан ајару эдилип туру.

Июньнын баштапкы күндеринде районнын бастыра совхозторында механизаторлордын јуундары болор, анда азырал белетеер иштерди канайда өткүрери чокумдалар, социалистический молјулар алары ла мөрөйдин ээжилерин јөптөөри өдөр.

Механизаторлордын, ончо азырал белетеечилердин ижи јенүлү өдөрин партийно-политический ишти јакшы өткүргени, социалистический мөрөйди өдүни эдип төзөпөни јеткилдеер. Партиянын райкомы ла райисполком районнын ончо ишкүчиле јаткандарын «Бастыра ийде-күчтерди азырал белетеерине» деп кычырып турган письмо јарлаган. Бу письмодо анчадала јаан ајару азырал белетеер пландарын кыйалта јок бүдүрерине эдилип јат.

Былтыр азырал белетееринде јангы эп-аргаларды тузаланып, бис јангыс ла техниканы чын-чике ле бастыра јанынан тузаланарына эмес, төзөмөлдү ле идейно-воспитательный иштерди бир ууламјылу өткүрерине, социалистический мөрөйди јакшы төзөөрине, материальный ла моральный јанынан көкидип көдүрер иштерди колбой өткүрерин оморды көп сабазында алдынан механизатордын једими учун эмес, бүткүл звенозынан, бригаданын једимдери учун берерине үренип алганыс.

Райондо социалистический мөрөйдин ээжилери аайынча азырал белетеер өйгө баштапкы јерге чыккан совхозко ло фермага беретен көчүп јүрер 2 Кызыл мааны, бригадага ла звеного беретен 2 вымпел, алдынан јенүчилерге курчайтан Мактын 7 лентазы белетелген. Баштапкы јер алган совхозтор, фермалар, звенолор, механизаторлор азырал белетеери божогон тушта Мактулу граммоталарла, дипломдорло кайралдалгылаар, баалу сыйлар, герой-городторло, социалистический ороондорло јүрер туристический путевкалар алгылаар.

Хозяйстволордо мөрөйдин итогторын партийный комитеттердеги аңылу штабтар, партийный ла партийно-комсомольский группаларда оперативный группалар күнүн сайын көрөр.

Мөрөйди элбек јарлу эдерге штабтар ла оперативный груп-

палар звенолордын, бригадалардын «Мөрөйининг экранын», «Бүгүн кем озолоп јат?» деп стендтер эдер, азырал белетее-ринде јакшы иштеген улус керегинде бичиген, озочыл чене-мелди таркадып турган, једикпестерди критикалап турган «Молниялар», «Јуучыл листоктор» чыгарары ла фотовыстав-калар эдер.

КПСС-тин райкомынын, пропаганда ла агитация јанынан бөлүги райондогы Культуранын туразыла, библиотекалар жожо «Азырал белетееринде массово-политический иш» деп материал јазап алган, азырал белетеер өйдө өткүретен лек-циялардын, беседалардын, политинформациялардын темати-казын тургускан «Мөрөйдинг экранына» керектү бланктар, будуктап кепке баскан уткуулду адрестер, быян сөс айдыл-ган письмолор, телеграммалар бичийтен бланктар белетеп салган — совхозтордын фермаларында азырал белетеечилер-ге солундарды түрген јетирер ончо аргалар болор: социалис-тический молјулардын тексттери ле мөрөйдинг ээжилери, јангы газеттер ле журналдар, өткөн күннин көргүзүлери, «азырал белетеерининг календари», «Јуучыл листок», «Мол-ния».

Азырал белетеер өйдө көп иштерди культурно-просвети-тельный учреждениелер эдер учурлу. Клубтарда, Культура-нын тураларында, библиотекаларда «1978 јылда мөрөйгө — элбек јол», «Ишти үзүктетпей, бийик једимдү бүдүрер» деп стендтер эдилген. Озочыл механизаторлорго учурлаган вечер-лер, сөслө айдар журналдар өткүрилип туру.

Азырал белетеери башталза ла, партиянын райкомынын лекторлоры, райондогы Культуранын туразынын агитатор-лоры, автолавка, бытовой ло медицинский јеткилдештинг ма-шиналары кирип турган агитпоезди аткарылар. Јурт клуб-тарда ла Культуранын тураларында 4 агитбригада төзөлип туру. Партиянын райкомы ла Культуранын бөлүги агитбри-гаданын концерт көргүзер программасы ла өлөнг иштеечи-лерди јакшы ла түрген јеткилдеери јанынан конкурс јарла-ган.

Азырал белетееринде массово-политический ишти төзөө-рин јарандыарга амадап, партиянын райкомы июнь айдын баштапкы күндеринде парткомдордын качыларынын, Куль-туразынын ла кинонын ишчилеринин, лекторлордын, полит-информаторлордын ла агитаторлордын семинарын өткүрген.

Олор ишкүчиле јаткандарга партиянын XXV съездинин ле КПСС-тин Төс Комитединин 1977 јылда декабрь айда өткөн Пленумынын јөптөрин, СССР-дин Конституциязын

ла РСФСР-дин Төс Законын, КПСС-тин Төс Комитединин, СССР-дин министрлеринин Совединин, ВЦСПС-тин, ВЛКСМ-нин Төс Комитединин 1978 жылдын пландарын бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун социалистический мөрөйди элбедери керегинде жөптөрүн жартаар ишти оноң ары көндүктиргилеер, анчадала жаан аяру Л. И. Брежневтин Сибирь-ле, Ыраак Күнчыгышка жоруктаганынын итогторын ла ВЛКСМ-нин XVIII съездинде айткан программный куучынын жартаарына эдилет. Бу сурактар анайда ок партийный, советский, профсоюзный, комсомольский ле хозяйственный органдардын төс аярузында болор учурлу.

Коммунисттер, районнын идеологический ишчилери отжалбышту сөслө, иште акту бойынын жозогыла улусты жаан учурлу ишке көдүрип, бешжылдыктын үчинчи жылынын жайын азыралдын бек төзөгөзин төзөп аларында эн једимдү өй эдерге күјүренип иштепилейт.

Я. Пустогачев

ГОРНО-АЛТАЙСК ГОРОДКО—50 ЖЫЛ

Быжыл бистин областьтын төс городаына — Горно-Алтайск-ка 50 жыл толды. 1928 жылда СССР-дин Төс Исполнительный комитеди Улалу журтты Горно-Алтайский автономный областьтын төс городаы — Улалу город (эмди Горно-Алтайск) деп адаары керегинде жөп чыгарган. Бу өткөн жылдардын туркунына бистин город танытпас болуп жаранып өсти. Городтын экономиказы тынгыган. 1928 жылда 197 мун салковойдын промышленный продукциязы эдилген болзо, 1977 жылда 38 миллион 341 мун салковойдын эдилди, эмезе эки жүс катапка көптөгөн.

1928 жылда городто сок-жангыс «Ойротка» деп промартель иштеген. Артельде улуска 28 ишмекчи кийим көктөгөн. Артель жылдын ла өскөн. Анда 1940 жылда 103 киж иштеген. Продукция эдип чыгарары 28 катапка көптөгөн. Жуунын кийининде артель бөс согорына көчкөн. Артель бөс согор государственный фабрика боло берди. Эмди бу предприятиде бийик арбынду иштер автоматтарда ла жарымдай автомат-станоктордо 750 киж иштеп, жылына бүдүн-жарым миллион салковойдын продукциязын эдип жат.

1940 жылда Горно-Алтайскта государственный ла кооперативный промышленный производствонун 28 предприятие-зи 940 мун салковойдын продукциязын берген. Олордын тоозында мебель эдер, пыйма согор фабрикалар, типография, кирпич эдер завод, промартельдер болгон.

Жуунын кийининде фабрикалар ла заводтор элбедилген, промартельдер бириктирилеле, олордын ордына государственный предприятиелер төзөлгөн. 1955 жылда гардинный тюль эдер фабрика (Сибирьде баштапкы андый предприятие) продукция берип баштаган. Эмди фабрика жылына эдип турган 12 миллион метр тюль Российский Федерациянын 44 крайына, облазына ла автономный республикаларына, союзный республикага аткарылып жат.

1957 жылда «Заря Алтая» промартельдин ордына төзөлгөн фабрика эмди ороонго 120 мун эжер тере өдүк көктөп жат. 1957 жылда артель 28 мунды көктөп туратан.

1977 жылда 12 миллион салковойдын продукциязын кийим

көктөөр фабрика берген. РСФСР-дин одус облазына, крайына ла автономный республиказына сегис Союзный республиказына бойынын эдип турган электрический самоварларын «Электробытприбор» завод аткарат.

Јуунын алдында баштапкы беш жылдыктарда Горно-Алтайскта өткөн строителъстводо промышленностько, социально-культурный учреждениелер, общественный туралар тударына ууланган. Кирпичтен улус јуртаар баштапкы туралар, Советтердин туразы, культуранын туразы, кинотеатр, айылчылар тўжер тура — гостиница, эки мылча, магазиндер, төрт школ, педучилище, типография, областной больница, банктын ла связьтын туралары, бала табар тура тудулган.

Городто строителъство јуунын кийинде анчадала калганчы он беш жылдын туркунына тынгыган. Бу жылдарда Бийск городтон Горно-Алтайскка электролиния өткүрилеле, город государственный электросетьке колбэлды. 2570 бала үренер јангы школдор, 1090 бала јүрер садтар, 530 орынду больницалар, гостиница, кинотеатр, областной библиотека, темирбетоннон эткен төрт күр, педучилищенин туразы ла общежитиези, технологический техникумнын туралары, 28-чи ГПТУнын туралары, үч этажту универмаг ла өскө дө объекттер бүткен, 7,2 км канализация, 10 км водопровод өткүрилген.

Улус јуртап јадар туралар тудары тынгыды. 1946—1960 жылдарда јылына орто тоолс 4779 кв. метр туралар тудулган. 1961—1970 жылдарда — 6700 кв. метрден, калганчы јети жылда 22—200 кв. метрден тудулган. Бүгүн бастыра туралардын 45 проценти водопроводту, канализациялу, төс јерден јылыдылып јат. 9121 квартира газту, үч јүстен ажыра квартира јылу суулу улус јуртаган ончо туралар электричестволу.

Горно-Алтайскта калганчы 10 жылда автомобильный транспорт тынгыды. 1940 жылда городто 41 автомашина бар болгон болзо, бүгүн городтын автохозяйстволорында 1709 автомашина кош тартат. Городто 124,5 километр јолдор јазалган, олардон 15 километр оромдор асфальталган.

Албаты-калыктын јадын-јүрүми јаранганы саду тынгыганынан көрүнет. 1928 жылда городто 16 магазин ле лавка 1691 мун салковойдын товарын садкан болзо, 1977 жылда Горно-Алтайскта иштеп турган 57 магазин одус тогус миллион салковойдын товарын сатты.

1928 жылда Горно-Алтайскта текши үредүлү үч школ иштеген, педагогический училище ачылган. Эмди городто текши үредүлү сегис школ (1 баштамы, 2 сегис жылдык, 5 орто школ), областной национальный школ, школ-интернат, иштеп

турган јашöскүримнинг эки школы ла балдардын 15 сады иштеп јат. Городтын школдорында 5023 үренчик үренет, 412 үредүчи иштеп туру. Пионерлердин туразы, јиит натуралисттердин ле техниктердин станциязы, спортивный школ, эки музыкальный школ бар. 1953 жылдан ала педагогический институт областьтын школдорына үредүчилер белетеп јат. 1977—1978 үредүлү жылда институтта заочниктерле кожо 3570 студент 17 кафедрада үренди.

Городто культураның Министерствозынын 6, жүзүн-башка ведомстволордын 26 библиотеказы иштеп туру. 1978 жылда национальный театр база катап ачылды. Ого јаны, 600 киж и отураар јерлү, тура тудулган. Ого үзеери эки кинотеатр, культураның городской туразы, промышленный предприятиелерде 12 клуб, эки стадион, художественный школ бар.

1928 жылда Улалуда 50 орынду сок јангыс больницада 3 врач, 5 фельдшер, 6 медсестра иштеген. 1978 жылда дезе, Горно-Алтайск городто улус эмдеер, профилактический иш өткүрер 29 медицинский учреждениеде 274 врач, 700 орто медицинский ишчи иштеп туру.

Городтын предприятиелеринде, учреждениелеринде ле организацияларында көп тоолу озочыл ишмекчилер ле специалисттер иштенип јат. Уч жүстен ажыра киж и башкарунын ордендериле кайралдалган. Олордын ортодо Ленинниң орденин тагынгандар: Кричевцева Улинея Семеновна — бөс согор фабриканын ишмекчизи; Каташ Тамара Андреевна — көс эмдеер диспансердин баш врачы; Иштин Кызыл Маанызы орденле кайралдалгандар: Бородулина Лидия Никитична — кийим көктөөр фабрикада мастердин болушчызы; Пьянкова Любовь Ильинична — кийим көктөөр фабриканын мастери; Иштин Магынын III степеньдү ордениле кайралдалгандар: Попов Н. Г. — 1931 номерлү автоколоннанын шофери; Степанова Н. А. — кийим көктөөр фабриканын ишмекчизи; Октябрьский Революциянын ордениле национальный школдын директоры Вязников А. Х. кайралдалган.

Горно-Алтайскта коммунистический иштин 3442 мергендүчизи иштеп јат. 115 бригадага, участокко ло цехке коммунистический иштин коллективинин мактулу ат-нерези адалган. Ишке коммунистический күүн-тапту болоры учун тартыжуда бүгүн 7000 киж и туружат.

Онынчы беш жылдыктын эки жылына городто 21,5 мун шкаф, 6 миллион метр бөс, 241 миллион метр гардинный тюль, 270 мун эжер тере өдүк, 110 мун электросамовар, көп кийим ле өскө дө продукция эдилген.

Горно-Алтайскты социально-экономический өскүрери јанынан 1980 јылга јетире эдер иштердин планы, городтын хозяйствозын өскүрери јанынан 1990 јылга јетире программа јенүлү бүдүп туру. Ол программаны бүдүргени бистин областьтын төс городын там тын өскүрер, там јараш эдер. Јербойындагы сырьены ла экелген материалдарды эбеде тусаланганы ажыра промышленный продукция эдери көптөөр.

Городты тудар генеральный план аайынча төс оромдордо общественный туралар тудулар. КПСС-тин обкомынын туразы тудары башталды. М. Горькийдин адыла адалган кино-театрды јангыртар, «Горный Алтай» гостиницаны элбедип, ого этажтарлу јангы тура улаар, Бабушкиннин адыла адалган оромдо бой-бойыла колболышкан тогус этажтан үч тура турар. Коммунистический проспекттин түштүгинде ле түндүк учында бир канча тогус этаж туралар тудулар.

Көп јангы общественный туралар тудулар, ол тоодо: балдардын музыкальный школы, пионерлердин туразы, зоовет-техникумнын төс туразы, базар, краеведческий музей, кооперативный техникум, педагогический институттын көп туралары. 600 квадратный метр садыжар јерлү, аш-курсактын «Универсам» магазин, фабрика-кухняны, городтын поликлиниказын тудары пландалып јат.

Областной больницынын јанында инфекционный больница, аптека, медицинский училищенин комплексин тудар. «Күнбадыштагы» микрорайондо 65 квартираларлу туралар тудулар, олардын баштапкы этажтарында почта, сберкасса, книгалар садар магазин, кафе-столовый, промтоварлардын магазини болор. 1176 үренчик үренер јангы школ, 140 јерлү балдардын садын тудары башталды.

Онынчы бешјылдыкта улус јуртаар 80 мун кв. метр јерлү, 11-чи ле 12-чи бешјылдыктарда 190 мун квадратный метр јерлү туралар бүдер. 1990 јылга јетире городто 95 километр јолдор ло тротуарлар асфальталар.

Горно-Алтайсктын ишкүчиле јаткандыры бойынын городынын беженјылдык юбилейин јаан байрам бодолду, социалистический мөрөйди элбедип, иште јангы једимдерле уткыдылар. Бастыра бойынын једимдерин, јадын-јүрүм јаранганын бис Улу Октябрьда, Владимир Ильич Лениннин адыла, коммунистический партияла колбоштырып турубыс.

В. А. Харин

БАЖАЛЫКТАР

Терен шүүлтелү сөстөр	1
Туулу Алтайдын комсомолынын задачалары	8
Союзный республикалардын Конституциялары	12
Азырал белетеерине — јаан ајару	16
Јаан учурлу арга	20
Азырал белетееринде политмассовый ишти тыгыдар	24
Горно-Алтайск городко — 50 жыл	29

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 9/VI 1978 г. Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 2.
Заказ 1869. Тираж 750 экз. Цена 5 коп. Формат 60×84^{1/16}.
АН 11785

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издатель-
ства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-
Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

5 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК. 1978